

A ló és lovas hatása a XXI. századi globalizációs világra

Írta: Ledniczky Éva

X6EJAP

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Georgikon Campus

Állattenyésztési Tudományok Intézete

Ménészgazda Felsőoktatási szakképzés

A LÓ ÉS LOVAS HATÁSA A XXI. SZÁZADI GLOBALIZÁCIÓS VILÁGRA

A lólélek útján

Konzulens: Dr Bartos Ádám

egyetemi docens

Belső konzulens tanszéke:

Élettani és Takarmányozástani Intézet

Takarmányozástani és Takarmányozás-élettani Tanszék

Készítette: Ledniczky Éva

Készthely

2024

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	4
2. Irodalmi áttekintés	5
Lólélek-látók	5
Lovakkal gyógyítók	10
Lólelket gyógyítók	12
Lóhátról a világ	17
Személyes megélések	20
Lovas lélekportrék	22
<i>Az életszerűség versenye - lovas lélekportré Halápi Rolanddal - kivonat</i>	22
<i>Egy pillanat mélysége - Ivor Andi lovas lélekportréja - kivonat</i>	24
<i>Zabolátlan történelem - Antalné Kelessy Szilvi lovas lélekportréja - kivonat</i>	25
3. Következtetések, javaslatok	27
4. Összegzés	28
5. Irodalmi jegyzék	29
6. Konzulensi nyilatkozat	30
7. Nyilatkozat a nyilvános hozzáférésről és eredetiségről	31

1. Bevezetés

Szakedolgozatom témája elsődlegesen a saját tapasztalataim kidolgozásán alapszik, melyhez számomra inspiráló forrásanyagokat és saját publicisztikákat hívtam segítségül, és igyekszem azt a képességeimhez mérten átadni, abban a meggyőződésben, hogy a lélek létezik.

Az elmúlt hatezer évben a civilizációs mérföldköveket a lovakkal közös utunk határozta meg. Az új évezred hajnala minden létező oldalról megingatta ennek az évezredes közös munkának a létjogosultságát. Fizikálisan soha ilyen jólétbe társadalom nem élt a Földön, mint ma, de talán lelkiileg ennyire meggyötört sem. Lovas ember számára a ló mindig is társ volt, munka-, utazó társ, sporttárs, harcostárs vagy éppen társ a bajban. Ezek a szerepek a korszellem függvényében módosultak, de alapjaiban véve nem változtak meg. A 21-dik században sincs más dolgunk mint értelmezni, és a korszellemhez igazítva méltó helyén kezelni azt a kivételes lehetőséget, amelyet a lovak világa biztosít számunkra.

Az ember és a ló kapcsolatát évezredek óta övezi egyfajta megfejthetetlen természeti misztikum is. A természet részeként, az ember társaként kíséri hűséggel és alázattal az idő múlását négy nagyobb férfitenyérnyi patáján. Néhol nagyobb, néhol kisebb szeletet szakít ki magának a civilizáció egyre inkább urbanizálódó forgatagából. A közös út a digitális korszak hajnalán azonban beszűkülni látszik. Pedig talán soha, a közösen eltöltött évezredek alatt nem volt akkora szükségünk egymásra mint most. Talán a ló, a lóval való kapcsolat újra felfedezése az utolsó igazi esélyünk, hogy emberek maradassunk, hogy visszatálalhassunk ahhoz a lélekközösséghez, ahova eredendően, emberi méltóságunkkal együtt tartozunk.¹

A területek, ahol a ló ma is szerepet kap társállatként, a hobbi lótartás és lóval asszisztált foglalkozások, lovas terápia, a ló- és lovassportok, a hagyományőrzés és lovasturisztikai vonatkozások, mely az ökoturizmus egyik aktív ágaként biztosít utat az anyatermészet és a teremtett világ újrafelfedezésére. A lólélek lüktető ritmusa megnyitja a kapukat a művészetek titkos világába is, melyről számtalan műalkotás tanúskodik az elmúlt hatezer év krónikásaként. Legyen az a művészeti ág táncművészet, írás, festés, grafika, retorika, filmművészet, bármi amihez inspiráció szükséges és belülről, a lélek mélyéből tör a felszínre és a legszebb ünnepi formájában szeretne megmutatkozni.

“Aki kézzel dolgozik, az kézműves, aki kézzel és ésszel, az mester, aki kézzel, ésszel és szívvel az művész.” (Aquinói Szent Tamás)

Dolgozatom célja, hogy mindkét fél számára élhető, vagyis ló és ember számára egyaránt partneri viszonyt modellezzen le, mely megfelel a korszellem kihívásainak, melyet a globalizációs világ teremtett számunkra.

Illetve teremtettünk mi magunk számára.

¹ dunakanyarlovak.hu Ledniczky Éva

2. Irodalmi áttekintés

Lólélek-látók

A ló a szabadság szimbólumaként írta be magát a történelembe, minden további funkció talán csak másodlagos szerepet tölt be az emberrel való kapcsolatában. **Az eredeti képi világ talán évezredekkel ezelőtt is ugyanaz volt. A szél szárnyán vágató ló ma is felszabadíthatja az ember szívét, csak a díszletek változtak.**

Fotó: Muffinproject photography - helyszín: Pilisszántó

A lovak rendkívüli érzelmi intelligenciával rendelkező élőlények, akik lelki és fizikai működéséhez földrajzi elhelyezkedésünknek és hagyományainknak köszönhetően megkaptuk a hozzáférési kódot. Természetes közegükben, ménesi környezetben lehetőségünk van rá, hogy nem csak rájuk, de önmagunkra is, mikro- és makroközösségünkre egyaránt a természet részeként tekintsünk, és egy újszerű nézőpontból figyeljük meg az emberi kapcsolódásainkat is.

Vajon az eredeti képi világ milyen forrásból fakad?

Az információs hullám, mely távoli helyeket, tapasztalatokat és ismereteket kapcsol össze másodpercek alatt akár különböző platformokon a tudás áramlásának soha nem látott mértékben enged teret. Az ősök képi világa hozzáférhető tudásanyag azok, illetve azon népcsoportok számára a digitális kereteken túl is, akik rendelkeznek a hozzáférési kóddal. Hogy értem ezt? A magyar néplélek elsődleges lélekviselő állata a ló, melyhez a Kárpát-medencében születettek kapcsolódhatnak az életük során lelki és fizikai síkon is. Nincs olyan első találkozás egy lóval, mely ne váltana ki érzelmeket az emberből. Csodálatot, vágyat, szenvedélyt, szeretetet, félelmet. Ez a hozzáférés azonban nem kizárólagos. Számos olyan népcsoport élt és létezett a történelem során, és létezik ma is, akiknél a lónak kiemelt szerep jutott a szellemi és társadalmi közösségük kialakításában, kulturális életük megformálásában. Az, hogy ezzel a kivételes ajándékkal, mi hogy élünk, a globalizálódó világunkban, miként becsüljük meg, az csak rajtunk múlik. A gyors információáramlás összekötötte a földrészeket és az azonnali visszacsatolás lehetősége is adottá vált.

“The greatness of a nation and its moral progress can be judged by the way its animals are treated.” - “Egy nemzet nagysága és erkölcsi fejlettsége híven tükröződik abban, ahogyan az állatokkal bánt.” (Mahatma Gandhi)

Az eredeti képi világ után kutatva két hölgy munkásságát hívtam segítségül feltérképezni a tengerentúlról, mely talán utat mutat az eredeti forráshoz is. Forrás alatt itt belső képeket értek, mely elképzelésem szerint a lélekből fakad.

Kathy Pike - egy modernkori amerikai sámánasszony, a The Academy for Coaching with Horses alapítója, az Equine Facilitated Learning and Coaching programjának nagykövete. Küldetése, hogy a szeretet, az alázat és egy magasabb tudatossági szinten létező kapcsolatot mutasson be a lovakon keresztül, mely hatással van az emberre magára is, és rajta keresztül az anyatermészetre.²

Fotó: Muffinproject photography - ló: Lady el Gran, angol telivér

Írói munkásságában rávilágít a kérdéseknek és a válaszoknak arra a minőségére, mely túlmutat az idő klasszikus keretein. A lovak érzékelése prédaállat minőségükből fakadóan sokkal kifinomultabb, mint az emberé. Látásmódjuk és az alkalmazkodó képességük a túlélésre van kódolva. **Természetes közegükben minden a közösségi szemléleten alapszik az együttműködési képességen.**

Ez a túlélésük záloga.

A logikai megközelítés helyett a lovak világában az érzelmi alapú kapcsolódás ami segíthet élhető alapokat teremteni mindkét érintett fél számára. Aki a lovak útján szeretne találkozni a saját lelkével, az vélhetően ahhoz a szárnyaló ősi minőséghez keresi a kapcsolatot, amit a szabadság jelent. Ez a kapcsolódási formától, hasznosítási módtól és sport vonatkozásában szakágtól független.

² Kathy Pike Biography: <https://coachingwithhorses.com/about-kathy-pike/>

Ráhangolódni a ménesi tudatállapatra annyit jelent, hogy közösségben gondolkodni, közösséghez tartozni, de nem elveszni benne. A lovak használják az érzékszerveiket, tudatában vannak a közösségnek, egységként szemlélik magukat, de figyelnek egymásra, az egyéni reakciókra, hangulatváltozásokra is. A képesség, hogy a normálistól (megszokottól) való elmozdulást észrevegyék lelki és fizikai síkon is, nem egyebet jelent számukra, mint az életet. Közel 360 fokban látnak maguk körül a fizikai síkon is, de nem csak a látás, hanem a szívfrekvencia érzékelése is segítségükre van. Például, ha az egyik ménestag pulzusszáma megnövekszik, az abban az esetben adhat aggodalomra okot a ménés többi tagja számára, ha az a szereplő a közösségükben valamiféle tapasztalati és rendszerformáló erővel rendelkezik a többiekhez képest.

Ez a fajta interakciós képesség nagyban hozzásegíti a kétlábú klienseket is ahhoz, hogy megtanulják felismerni a hozzájuk tartozó érzelmeket, mi az ami másoké és mi az amire érdemes reagálni és mi az amire nem. A lóval asszisztált foglalkozások köre ezt a minőséget igyekszik felhasználni ahhoz, hogy az önismereti úton járók kapcsolódási, lelki nehézségeire tűpontosan rávilágítsanak. A lóval asszisztált foglalkozások során (EAL - Equine Assisted Learning) a kliensek megtanulnak a lovakkal kétirányú kommunikációt folytatni, célokat megfogalmazni és a kapcsolódás során rátekinteni az oda vezető útra, meglátni a felmerülő akadályokat és megtalálni a megoldási kulcsokat is. Az érzelmi intelligencia fejlesztésével olyan képességek is erősödhetnek, mint az önreflexió, a reális önértékelés kialakulása, önbizalom, bizalom, fejlődnek a szocializációs képességek és kiemelt szerepet kaphatnak a vezető- illetve vezetésfejlesztésben is, ahol a kapcsolódás kölcsönös tiszteleten alapszik.³

A felgyorsult globalizációs folyamatokban sérült ösztönvilágunk gyógyításához, és képességeink újrafelfedezéséhez a lólélekkel közös út hatékonysága megkérdőjelezhetetlen. A 21-dik században több impulzus éri az embert egy nap alatt, mint néhány emberöltővel korábban egy évtized alatt. A lovakkal való közös évezredes utunk során ez a fajta lélekközpontú kapcsolódási forma talán kicsit túlmisztifikáltnak tűnhet, azonban a korszellem igényeihez igazodva mégis kiemelt szerepet oszt a lovak számára a tudatos lélekmunka során. A globalizációs nehézségek kihívásaira természetükből és természetes működésükhöz nélkülözhetetlen fizikai szükségletükből fakadóan, nem engedik felszámolni az ősi kapcsolódási rítusokat és működési formákat sem. Az egyetlen olyan domesztikált társállat melyet az ember nem tudott huzamosabb ideig a kanapén tartani maga mellett - átvitt értelemben. A ló lételeme a mozgás. Megmozdít, kimozdít, korábban felgyorsított, ma visszalassít a természet ritmusához.

A fajtát kísérő tartástechnológiai állomások során sem lehetett negatív következmények nélkül bezártságban tartani a lovat. Legjobb példa az istállózó állattartás, mely hosszabb-rövidebb ideig a környezeti hatások, vagy a rövid távú célok megvalósulása okán indokolt lehet(ett) a lovak tartásában, amennyiben a szociális és mozgásszükségletük kielégítésre kerül(t) ezzel összhangban. A fajtaspecifikus sajátosságok figyelembe-vételével azonban, melyek a napi 23 óra természetes mozgásigényt követelnék meg, tartós egészségkárosodás nélkül huzamosabb ideig nem tarthatóak fent.

"Tartsd a jószágot természete szerint" Kassai Lajos⁴

A lovak kapcsolódása a természethez a természetes közegükön keresztül lehet harmonikus. Kathy Pike megfigyelései során azt a következtetést vont le a túlzottan rebbenékeny, a külvilág hatásaira kiszámíthatatlanul, impulzívan reagáló lovak vonatkozásában, hogy a földelésük romlott meg. Kedvességgel, igazságossággal azonban ez a diszharmonia könnyen visszaállítható volt. Ez a diszharmonikus kapcsolódás humán vonatkozásban is könnyen felfedezhető.

Közös problémákra lehet közös megoldást keresni? Költői a kérdés.

³ EAL is a session where clients or clients achieve goals through learning to work with horses. Through that interaction and learning how to communicate with them we are learning skills that help improve quality of life such as trust, honesty, connection, self-regulation and self-confidence.

⁴ **Kassai Lajos:** Lovasíjászat

Mit jelent az igazságosság a lovak vonatkozásában?

A természetükhöz közel álló környezetben, ahol a szabad mozgás és a szociális kapcsolatok lehetősége biztosítottá vált, kisimult a kapcsolódásuk. A lótest a lólélek templomává tudott válni, harmónia költözött a mindennapjaikba. **Ez az igazság az emberrel közös igazság.** A fizikai testünkön keresztül nyilvánul meg a szellemünk is, még akkor is, ha szellem és a lélek határtalan a fizikai test lehetőségei viszont korlátozottak. Ezért nem lehet figyelmen kívül hagyni a természetükből fakadó fizikai szükségleteik kielégítését sem a közös munka során.

Fotó: Ivor Andrea - Lady el Gran , angol telivér és Lelkem, ahal félvér

A 21-dik század legnagyobb kihívása, hogy a újra meg kell érkezni ebbe a fizikai testbe a kortalan szellemnek, mert valahogy ez a kapcsolódási minőség az elmúlt évezredek során eléggé megkopott. Nem csak spirituális, szellemi, érzelmi, fizikai szükségleteik is vannak, ahogy nekünk, embereknek is. Nem lehet az egyiket a másik kárára büntetlenül sokáig fókuszba helyezni, de ideákból nem lehet jól lakni sem. Fizikai aktivitásunk a digitalizált korszakban jelentősen visszaesett, illetve tovább csökkent az ipari forradalom óta. Gépek dolgoznak helyettünk és a lovaink helyett is. Már nem ők szállítanak minket, hanem mi szállítjuk őket és az élhető életterük is jelentősen lecsökkent. A mozgásszegény életmód nem csak az ember számára káros, a lovak számára még nagyobb veszélyforrást jelent.

Szeretni sokféleképpen lehet, de jól szeretni csak egyféleképpen, hogy a másiknak is jó legyen.

Fizikai és lelki értelemben egyaránt.

A lovak jelenléte biztosítja az ember számára annak az időminőségnek a megélését, amelyet úgy hívnak, hogy most.⁵ Ha az ember becsukja a szemét, vesz egy mély lélegzetet, lószagot szimatolva hazatérhet a lelke. Ez egy olyan mérföldkő, amire lehet építeni.

A hazatért lélek jelenthet olyan emberi minőségi alapot, amire lehet jövőt építeni.

A lovak nyelve a csend, csendes állatok alapvetően, azt megtörni nyomos indokkal szokták. Ez a prédaállat létükből is fakad, aki ugyanis hangot ad ki, az felfedi a helyzetét. Ritkán a túlélés kulcsa a vadonban, ha a természet az áldozati oldalra sorolt éppen. A csendet azonban nagyon nehéz marketing szempontból eladni, de a testbeszédet, kommunikációs rendszereket el lehet. Többen meg is tették a lovas világból határon innen, de a tengeren túlról is.

Mikor a ló és az ember, mint két különböző faj, de társként az évezredek során egymáshoz csiszolódott lény működése közti analógiákat figyeljük meg, kikerülhetetlen, hogy csendben is maradjunk.

Figyeljünk!

Meghalljuk a csend hangját.

Meghalljuk a másik hangját.

Meghalljuk a lelkünk hangját.

A test jelzése már a lélek üvöltése. Ha lóé, ha az emberé.

Lehet esetleg, hogy meg kéne hallani korábban mit akar mondani?

A megoldást a testi és lelki egészségmegőrzés vonatkozásában a mozgás irányába kell keresni.

Fotó : Ivor Andrea

⁵ dunakanyarlovak.hu Ledniczky Éva

Lovakkal gyógyítók

A lovas foglalkozások elnevezése, mint lovas önismeret, vagy lóval asszisztált foglalkozások köre abból is fakad, hogy nem lehet ma retorziók nélkül a terápia szót használni olyan szabadidős lovas tevékenységre, amely nem a lovaglás technikai részét, a lótarát, és a lovaglás során használt eszközök fontosságát hangsúlyozza ki. A kapcsolatra épít, a kapcsolódásra épít, érzésekkel, érzelmekkel dolgozik, kétoldali kommunikációs technikák elsajátításán alapszik ló és ember között. Egyet emeltem ki a számtalan módszerből.

Kathy Pike ⁶munkásságában a lovak vonatkozásában négy alapvető személyiségtípust különböztet meg, melyek nem teljesen elhatárolható karakterjegyek, inkább csak egy-egy lógyógyító legerősebb képességeit hangsúlyozzák ki. Az erősségeink kihangsúlyozása az emberi mivoltunk megélésében is fontos. Ki szeretne magának egy kudarczagú lélekutat pusztán azért, mert a gyengeségeiből építi az alapokat lehelyezni ahelyett, hogy az erősségeit hangsúlyozná és fejlesztené?

- 1) **A tükör:** a lóval asszisztált foglalkozások széles köre alkalmazza, sőt a legtöbb módszer a reflektáló lótípusra vetíti ki a saját módszerét. A módszer lévén átláthatóvá válik az adott ló, és az adott ember kapcsolata az adott pillanatban. A képlet valahogy úgy alakul, hogy amit emberileg adok, felajánlok, azt kapom vissza energetikailag - lovak esetében - késlekedés nélkül. Olvassák a testünk jelzéseit és reagálnak, ahogy a ménesi viszonyokban is tennék.
- 2) **A befogadó:** a szivacs szerep, igazi női minőség. Energetikai értelemben átveszik, elszívják az ember azon energiáit, amelyek hosszútávon megbetegítik, mely sokszor lehet az adott lónak is a sajátja. Szomorúság, gyász, reménytelenség és a kiegyenlítésre, harmóniára törekszenek.
- 3) **A béketeremtő:** a ménesen belül háttérszereplő nem törekszik figyelemre, szíve szerint elvegyül. Az alkalmazkodás mesterei, mely tulajdonság nem csak a természetben, hanem az emberrel közös út során is a túlélésük záloga lett. Elfogadásra tanít.
- 4) **A varázsló:** az angol kifejezés a SPIRITUAL Alchemist kifejezést használja, melyből a spirit utal a lélekre, a ritual a rituálékra, vagyis szertartásokra az alkímia pedig a tudatossági szintemelkedési folyamat bemutatását hivatott tükrözni. Szokták mondani, hogy az életben mindenkinek van egy nagybetűs lova, aki általában megtanítja arra, hogy amit addig tudott az is javarészt tévedés és biztosítja számára a végtelen, dinamikus fejlődési lehetőséget. A ló fajtaspecifikus tulajdonságai közé tartozik, hogy energiatartalékokból él, melyek a saját túléléséhez szükségesek, de biztosítják számára, hogy vészhelyzetben tudjon kirobbanó intenzitással reagálni. Inkább menekülni, de van, hogy szembeállni. A lovaknak kialakult szokásaik, vészhelyzeti protokolljaik vannak, melyek bekapcsolása ösztönösen történik. Az embereknek ugyanígy vannak szokásaik, vészhelyzeti protokolljaik melyeket korábban megszerzett ismeretek, tapasztalatok működtetnek és tartanak életben. Ezek a tudások, ismeretanyagok gyakran generációról generációra öröklődnek, és ahogy változnak a korszak kihívásai és a lehetőségei felülírásra szorulhatnak.

Ez a legmisztikusabb gyógyító lószerep mely rálátást enged a foglalkozások során arra, hogy az ember milyen mintázatokat tekint sajátjának, melyet követ és lehetőséget biztosít a változtatásra. Ez a fajta lelki utazás nem idegen a magyarság útját kísérő táltos hitvilágtól sem. A tűz, a tánc és a lovaglás viszonyában, a lovaglás, mint két önálló entitás szinkron tevékenysége is sokszor a táncot hívja segítségül, mely segíti a megértést és az együtt mozgás művészetét. A lovaglás és a néptánc rendkívül jó hatással vannak egymásra. A lovaglásban és a táncban is fellelhető ritmusérzék,

⁶ Kathy Pike: **Life Lessons from the Heart of Horses:** How Horses Teach Us about Relationships and Healing, April 2021

mozdulat esztétika, dinamika, az izmok tónusának használata, a nyitottság és az alázat. Így tud kéz a kézben jól hatni egymásra ez a két tevékenység, az ízfeszítő népekre, mint amilyen a magyar is, azonos dinamika fedezhető fel a lovaglással. A táltos szó eredete nem ismert, de utalhat arra a folyamatra, mikor a szellem táncot jár a testben, és ez a táncos-táltos belső tűz táplálja a lélek emelkedéséhez szükséges alkímiai folyamatokat is.

“A parazsat evő gebe lovat a hős, a népmesebeli boszorkánynál töltött szolgálati idejének leteltével nyeri el. E gebe a táltos és mivel a néphit szerint ez a legvékonyabb, leghitványabb ló az istállóban, senki sem tudja róla ezt. Ő maga szól a hősnek, hogy adjon neki parazsat. A parázstól, megrázza magát és a mesék lovainak legtündöklőbb, leggyorsabb paripájává válik. A táltosló beszél gazdájához, sőt tanácsokkal látja el. ” (Banó 1988, 47)”⁷

Saját tapasztalataim sok esetben engedtek azonosulni a népmesei vonatkozásokkal, és a Kathy Pike által felszínre hozott közös képekkel egyaránt. ⁸ Az állatok és a természet szeretete átszövi az életem minden pillanatát, ez az ami igazán éltem. A nagyvárosi forgatagból kikerülve évtizedekkel ezelőtt, egyre közelebb kerültem a természethez, önmagamhoz és a gyerekkori álmomhoz, a lovakhoz. Közel három évtizede már, hogy először lóra ültem, de nem jelentette ez a fő csapásirányt az életembe, egészen a saját lovam - az angol telivérem - érkezéséig a családba. Kezdeti kudarcélményeink száma jelentősen meghaladta a közös sikerekként megélt idő mennyiségét, de ilyen önismereti tréner, barát, túratársat, pszichológust keresve se találhattam volna jobbat. Teltek múltak az évek, majd a teljes testi és lelki újjászületés ígéretével köszöntött az életünkbe a tavasz. Megszületett Lelkem, egy sárga ahal félvér kancacsikó, akinek rendkívüli fizikai adottságainál és kivételes intelligenciájánál már csak a szíve nagyobb.

Fotó: Ivor Andrea - Pilisszántó

Büszkeségeim, akikkel a közösen megélt idő, a túlélésünk zálogává vált.

Családtagok, zászlóshajók, nem “csak” lovak.

⁷Chemez Farkas: Parázsert nyerítő gebék: *Tenyésztési célok és lóhasználati igények változásai a magyar ló tenyésztésének történetében*

⁸ <https://dunakanyarlovak.hu/rolunk/>

Lólelket gyógyítók

Elsa Sinclair, a tamingwild.com oldal üzemeltetője, a Freedom Based Training módszertanának megalapítója. Projekt munkáinak a beszámolóit, illetve oktatási anyagai kizárólag online érhetőek el, és képi alapúak. A digitális korszak kihívásaira válaszul, ez is közrejátszott abban, hogy a dolgozatomban egyik fő inspirációs forrásának választottam a munkásságának az elemzését.

Fotó: Muffinproject Photography - Pilisszántó

“ - Az **embereket keresem** - mondta a kis herceg. - Mit jelent az, hogy "**megszelídíteni**"?

- Az embereknek - mondta a róka - puskájuk van, és vadásznak. Mondhatom, nagyon kellemetlen! Azonfölül tyúkot is tenyésztenek. Ez minden érdekességük. Tyúkokat keresel?

- Nem - mondta a kis herceg. - **Barátokat keresek**. Mit jelent az, hogy "**megszelídíteni**"?

- Olyasmi, amit nagyon is elfelejtettek - mondta a róka. - Azt jelenti: **kapcsolatokat teremteni**.

- Kapcsolatokat teremteni?

- Úgy bizony - mondta a róka. - Te pillanatnyilag nem vagy számomra más, mint egy ugyanolyan kisfiú, mint a többi száz- meg százezer. És szükségem sincs rád. Ahogyan neked sincs énrám. Számodra én is csak ugyanolyan róka vagyok, mint a többi száz- meg százezer. De **ha megszelídítesz, szükségünk lesz egymásra**. Egyetlen leszel számomra a világon. És én is egyetlen leszek a te számodra... “ /Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg/

Aki állatokkal, főleg lovakkal foglalkozik, bizonyára ismeri a kis herceg történetét, a megszelídítésről, a kapcsolatteremtésről, a felelősségvállalásról és a barátságról. Valószínűleg ez a fogalomkör Elsa Sinclair számára sem ismeretlen, aki forrásanyagainak gyűjtőhelyeként és első filmes projekt munkájának címeként a megszelídítés /Taming wild/ címet adta.⁹

⁹ tamingwild.com

Az ifjú hölgy lóképzéssel foglalkozik és egy nagyon egyedi és bátor nézőpontot képvisel a lovas világon belül. Zászlójára tűzte, hogy a képzés, a közös út során igyekszik olyan technikákat alkalmazni, hogy a lovak és az emberek a partneri viszony kialakítása során örömet is leljék a tanulási folyamatban. Fejlett testtudatát és ritmusérzékét a kamasz éveit végigkísérő szenvedélynek köszönheti a mozgásművészetek, a tánc iránt, melynek nem csak rajongója de művelője is volt. A lovas világ iránti elköteleződése tizenhat éves korára tehető, melyben a lovaglás alapjait a díjlovaglás, a versenyzés alapjait a távlovas versenyek adták számára. Lovas edzőként, és lovas túravezetőként töltötte a húszas éveit, miközben lóápolóként dolgozott nemzetközi versenyeken.

Az igazán mély kapcsolódást azonban csak később találta meg a lovakkal.

Huszonöt esztendősen találkozott először a lovak pszichológiájával élőben is, és tanulmányokat kezdett folytatni a természetes lóképzés, a Natural Horsemanship témakörében is. Pet Parelli által kidolgozott rendszerben tette első releváns vizsgáit és alapozta meg későbbi szemléletét és munkásságát.

Első projektmunkája során, mind a tizenhat érintett lónak a szájából elhagyták a zablót a képzés során, és megszabadították őket a patkó béklyójától is. A következő években saját PoloCross csapatot alapított kantár nélküli lovakkal és lovasaikkal, majd mint sok elődje és utódja rehabilitált egy angol telivért a lóversenyzés világából.¹⁰

A Taming wild projekt¹¹

A lovakkal való tiszta kapcsolódása a vad musztángokhoz köthető. Élnek Európában is vadlovak. Vannak Mongóliától kezdve az Atlanti-óceánig különböző vadló populációk, melynek száma szerencsére újra és újra növekszik, az emberi beavatkozásnak köszönhetően. **A vad musztáng szimbolikája összefonódott a szabadság eszméjével.** A spanyol hódítók által az Amerikai kontinensre telepített lovak leszármazottai, illetve azok visszavadult vagy keveredett egyedei a megszelídíthető vadság üzenetét hozták magukkal. Elsa Sinclair a lóképzés során engedi megélni a vad musztángok lelki minőségét, eszközök nélkül törekszik a párbeszéd kialakítására két önálló faj között. Sikerral.

A projekt célja volt megtalálni a választ arra a kérdésre, mely egyre inkább égette belülről a lovas trénert. Ez az etikai kérdéskör rendkívül fontos a 21-dik század hajnalán, amikor a környezettudatosság és az állatjóléti kérdések felé soha nem látott mértékben fordul az érdeklődés, és egyre égetőbb szükség mutatkozik a társadalmi felelősségvállalás vonatkozásában is.

A kérdés: mit tennének a lovak, ha valóban lenne választásuk? Elvinnének vajon a hátukon? Együttműködnének velünk? Megszelídülnének valaha? Elfogadnának társukként?

A cél: egy ménesből kifogott vad musztángot minden eszköz nélkül megtanítani arra, hogy lovas alatt szabadon vágtazzon az óceán partján.

Erre egy teljes évre volt szüksége, rendszeres, következetes napi munkával a ló ütemében haladva. Teljesen új alapokra helyezte a kapcsolódást és a pénzvilágból vett fogalomkörrel színesítve tette érhetővé a köznyelv számára is az eredményeit. Az időre amit a rózsájára, illetve a vad musztángjára "vesztegetett" egyfajta előtakarékosági számlaként tekintett. A szabadság felé vezető úton igyekezett a ló számára is komfortossá tenni a tanulási folyamatot, elsődleges

¹⁰ <https://equineclarity.org/about/>

¹¹ <https://www.tamingwild.com/movie-sales>

cserealapként a bizalmat, illetve a bizalomépítést helyezve fókuszba. A kísérlet során amennyiben a ló elsajátította, bemutatta a feladatot, azt jelentette, hogy az adott kérdésre “Igen”-nel válaszolt, vagyis elegendő cserealap volt az előtakarékosági számlán. Amennyiben ellenszegüléssel találkozott, vagyis “nem volt a válasz”, ez azt jelentette, hogy az adott “tranzakció” végrehajtásához nem állt rendelkezésre elegendő bizalmi cserealap. A kirobbanás, az ellenszegülés, a hirtelen kitörés mindig azt jelenti, hogy kimerültek a ló érzelmi tartalékai, nincs elég érzelmi befektetés a bizalmi számlán. Nem áll rendelkezésre kellő érzelmi és fizikai erőforrás a feladat végrehajtásához

A lovakkal való kapcsolódás, közös munka során talán a legfontosabb kulcsmomentum az alázat. Elsa a képzés során, az egy adott kérdésre igenként kapott választ mindig átmenetinek tekintette, a tolerancia átmeneti állapotaként jellemezte, amikor a jószág kompromisszumkészséget mutatott. Átengedővé vált, reagált a segítségekre, iránymutatásokra. Az együtt töltött idő során, ahol a vad musztáng a saját ütemében kapcsolódhatott, a tolerancia határai kitolódtak és elfogadássá szelídültek. Készségessé, nyitottá és együttműködővé vált.

A projekt teljes sikerrel és egy nagy igennel zárult musztáng oldalról is.

A hétköznapi életben azonban sem óceán, sem vad musztáng, sem ilyen kiemelkedő képességek nem állnak mindenkinek a rendelkezésére és a csillagok állása sem mindig kedvező egy ilyen projekthez. A cél, a tanulási folyamat során, hogy mindkét érintett fél számára élvezetes legyen, az viszont lehet állandó. A bizalom, mint kapcsolati tőke szintén helytálló lehet minden lóval való közös munka során. A felhasznált eszközökre a módszertanában motivációs eszközökként, ösztönzőkként hivatkozik, melyet egyfajta hitelként minősít, melyet természetesen egyszer vissza kell fizetni.

A számlaegyenleget az eszközmentes visszacsatolás mutatja meg túpontosan a ló és az ember kapcsolatában.

Fotó: Muffinproject Photography

A Pura vida projekt

A Pura vida, vagyis a Tiszta élet, Elsa Sinclair soron következő videó alapon dokumentált projektje. Costa Ricán vállalkozott 280 km megtételére két lóval, a földről vezetve, majd lóháton teljesítve a táv megmaradt részét, amikortól a lovak újra készen álltak rá. A projekt különlegessége volt, hogy két viselkedésében rendkívüli érzelmi deficittel rendelkező jószágról volt szó, akik az emberrel való kapcsolatukban már elvesztették a bizalmukat. A bizalomvesztés pedig hozott magával olyan negatív viselkedésmintákat, amelyek ellehetetlenítették az érintett lovak társadalmi integrációját önhibájukon kívül.

A projekt bár óceántól óceánig tartott, közel sem nevezhető szimplán aktív szabadidős eltöltésnek. Nehézségét, és a projekt kimenetelének kétségességét az adta, hogy az érintett lovak már megtanultak az ember számára veszélyesen viselkedni, rúgni, harapni, támadni és ezzel megkönnyíteni a saját életüket, integrálva a közveszélyes viselkedésformáikat a mindennapjaikba. Egy ideig, mert hozzá nem értés hiányában már a vágóhíd várt volna rájuk következő lépésként. Tehát a versenysportból kizsilektált perspektíva nélküli mentett lovakkal, telivérekkel indult el két hölgy, hogy a közel háromszáz közösen megtett kilométer alatt új alapokra helyezzék a két jószág viszonyát az emberekkel. Az utazás nem csak a lovak, kétlábú kísérőik számára is egy lelki érési folyamattá vált, átlépve a fizikai teljesítőképességük határát is nap, mint nap.

A lovak mozgásra lettek kitalálva eredendően, a viselkedésbeli változást, az újrapcsolódási szándékot, a stabilitást is a mozgás hozta meg számukra. Az úton el kellett indulni és haladni kellett, kísérőikkel együtt, mint egy mini ménes. A magyar nyelv sokat segít a megértésben, ugyanis mi földről vezetjük (csak onnan) a lovat, mely ménevezetői szerep megértését is segíti ebben a vonatkozásban. A vezetői szerepek fejlesztése, a felelősségvállalás, a határok átlépése, a hozott változás aztán mind-mind helyet és teret követel a kísérő kétlábúak esetében is. A globalizációs versenyfutás során, a 21-dik században ez egy kivételes lehetőség.

A lovak kommunikációjában a testbeszéd rendkívül fontos szerepet tölt be, az együtt mozgás képessége pedig az egy méneshez, az egy közösséghez tartozó ménestagokra jellemző, akik természetes körülmények között egyébként is mennek A-ból, B-be. Az ember lelki fejlődése számára egy ilyen folyamat abban lehet kivételes lehetőség, hogy megtanulhat visszalassulni a természet lüktető ritmusához, a lovak segítségével.

A projekt során elsődleges célkitűzés volt a partneri viszony kialakítása, és nem a presszió, a nyomás forrása lenni a jószágok számára. Ez egy rengeteg türelmet és előrelátási képességet megkövetelő vállalat, mert sokszor az előtt kell cselekednie az embernek, hogy egy közel fél tonnás sérült ösztönvilággal rendelkező lóval szemben veszélyes helyzetbe kerülne. Az egymásra utaltság a feladatban, a vállalt ménesi létben, a szelídség, a közösen eltöltött idő, a rengeteg türelem és némi szerencse meg hozta a gyümölcsét.

A több hetes út során a lovak ellenségképe az emberről partneri viszonyra változott. Családtaggá váltak és lélekrészé szelídültek. Kaptak egy új esélyt, és éltek vele.

Sokszor “csak” ennyi kell. Egy valódi esély.

Kétlábú kísérőik pedig leszakadt lélekrészüket engedték hazatérni a közös út során.

Fotó: Kőhalmi Kálmán - Horsegraphy - Esztergom

Lóhátról a világ

Az öko- és lovasturisztikai vonatkozások aranykorát jelentheti a globalizált világ. Őszinte, életszerű és környezettudatos módja a természetjárás lóháton annak, hogy felfedezzük a közeli és távoli környezetünket egyaránt. Mikor az ember kisgyermekként járni tanul, esik, kel de soha nem szűnő kíváncsisággal, ösztönösen próbálkozik tovább, majd elindul és felfedezi a világot, megtalálja benne a helyét különböző szinteken és helyszíneken.

Aki lóhátról teszi ezt, az valójában kétszer lehet büntetlenül gyerek. Ugyanúgy meg kell tanulnia járni (és beszélni is lóul), csak ezúttal négy lábon, amely ráadásul nem is a sajátja, hanem egy fél tonnás ösztönlényhez kapcsolódik. Kalandok végeláthatatlan sorát jelenti ez az életforma. Őszinte és élménydús programokat ígér első sorban a természetben, de szerte a világon egyaránt ez a lehetőség. A szabadság eszméjével karöltve. Részét képezik a különböző távolságú és időtartamú szervezett túrák, bemutatók, rendezvények, például a lovas solymászat, vadászlovaglások és a lovas táborok is.¹²

Ma már nem jelent gondot viszonylag rövid idő alatt eljutni a világon A-ból, B-be, mely a lovasturisztikai vonatkozások okán is inkább előnyt, mint hátrányt jelent. A helyi természeti és kulturális értékek sorába így a helyi lovas kulturális elemek is bekerülnek az aktív kikapcsolódást keresők számára. A helyi tenyésztésű lovak szinte minden nemzet életében értékeket képviselnek, melynek megismerése és kipróbálása teljesen egyedülálló kalandok megélését teszi lehetővé az idegenforgalom területén.

A mai járműközlekedés, felgyorsult világ a lovas közlekedésnek ritkán a barátja, bár a ló tudja adaptálni a környezetét és ösztönösen meg tud tanulni jól reagálni az ingerekre amik érik. Ezt azonban meg is kell tanítani nekik, melyhez nem csak arra képes emberek szükségesek, de átörököthető és élhető 21-dik századi tudásanyag is. Mivel az idegenforgalom jelentős gazdasági ágazattá nőtte ki magát a 21-dik században, a lovasturizmus a szabadidő aktív, tartalmas eltöltésére vonatkozó igény kielégítése során megélhetési forrást is jelenthet a résztvevők számára. Nyeregben a világ ezen túl visszalassul egy kicsit a normális menetébe és minden tájegység meg tudja mutatni az őszinte arcát, természeti és kulturális értékeit.

Egy érdekes kapcsolat újragondolását teszik lehetővé a lovas zárandoklatok is, melynek régmúltba visszanyúló vallási hagyománya is van. A zárandoklat vagy másképp búcsújárás a római katolikus egyházban és az ortodox kereszténységben a szent helyek látogatását jelenti. A keresztény zárandoklatok célja a vezeklés, a lelki megtisztulás, a valamilyen betegségből való gyógyulás vagy a bizonyos ügyért történő imádkozás. Ma Európa szerte kiépített zárandokútvonalak emlékeztetnek erre a szokásra, melyeknek jelentős része nem csak gyalogosan járható.

Ökoturisztika szempontból a lovaglás kisebb ökológiai lábnyomot hagy, mint a gyalogos természetjárás, melyhez a kiépített infrastruktúra többször próbált meg fejlődni Magyarországon. Több, kevesebb sikerrel. Az ökoturizmus olyan felelősségteljes utazásokat foglal magában, amelyek érintetlen természeti területek megismerésére irányulnak, ugyanakkor aktívan igyekeznek megőrizni a természeti és kulturális értékeket, és hozzájárulnak a helyi lakosok jólétéhez is. A lovaglás ehhez adja az aktivitást és az egészséges életmódot.

A lóháton töltött időnek komoly egészségmegőrző és közösségformáló szerepe is van. Fizikai aktivitásunk a digitalizált korszakban jelentősen visszaesett, illetve tovább csökkent az ipari forradalom óta. A mozgásszegény életmód nem csak az ember számára káros, a lovak számára még nagyobb veszélyforrást jelent. Mozogni jó, mozogni egészséges, együtt mozogni még jobb, főleg akkor ha mindkét résztvevő fél számára jó.

¹² A lovasturizmus fogalma, ágai - Ménesgazda jegyzettár

A lovaglás, mint sport sokszor megosztó vélemények formálását eredményezi. Én a dolgozatomban sportként hivatkozom meg, amihez szükséges mentális és fizikai felkészültség is. Ha a sakk sport, akkor a lovaglás nem kérdés, hogy az, a biztosító társaságok ráadásul extrém sport kategóriába sorolják, mely nem elhanyagolható tényező lovasturisztikai vonatkozásban sem.

A lovas sportok vonatkozásában érdemes megkülönböztetni a profi és a szabadidő hasznos eltöltésére irányuló amatőr lovasokat, akiket hobbi lovasokként hivatkozik meg leggyakrabban a szakirodalom. A tenyészszerzőpontból szelekciós funkciót is betöltő, speciális tenyészcélokat előtérbe helyező ló- és lovasversenyeket ez a dolgozat most nem helyezi fókuszba. A sokszínűen rétegezett jelenkori lovas társadalom jellemzésére pedig Chemez Farkas, lovas zarándok kutatási eredményeit vettem át.

“Az 1990-es évek óta, a hobbilovasok száma, akár hétvégi versenyzőkről, akár terep és túralovasokról, akár hagyományőrzőkről legyen szó, rohamosan növekvő tendenciát mutat. A 2008 és 2011 között mért lólétszám-emelkedés egyértelműen erre utaló jel. A volt szocialista rendszerben „úri passzióként”, dzsentri allűrként megbélyegzett lótarás és lovaglás szépségei, mintegy börtönükből szabadulva érintették meg, a magyar társadalom erre fogékony rétegeit.

1) Szabadidő és hétvégi sportok:

Kucsora István elmondása szerint, díjugrásban és fogathajtásban, az ország minden táján elterjedtek a különböző amatőr jellegű hétvégi versenyek. Ezek a versenyek általában néhány környező falu lovasait, fogathajtóit vonzzák a rendező falu helyszínére. A baráti hangvétellű versenyeket a rendezők általában igyekeznek különböző lovasbemutatókkal színesíteni. A versenyen résztvevők elsősorban szabadidőlovasok, tehát nem versenyzők. Lovas elfoglaltságaik közt fontos helyet kapnak a tereplovaglások és a lovas túrák. A hobbi kategóriák sok esetben átfedéseket mutatnak. Egy túrán részt vevő társaságban sokszor találhatók hobbi- és olykor versenylovasok, köztük western lovasok, lovardai díjlovas és díjugró elemeket gyakorló lovasok, hagyományőrzők, voltizsálók, távlovasok vagy akár military lovasok. A szabadidő versenyeken a különböző hobbi kategóriák lovasai gyakori indulóknak számítanak. A legáltalánosabban gyakorolt hobbilovas tevékenység Magyarországon azonban a terep és túralovaglás.

2) Lovas bemutatók:

Ezeket a bemutatókat többnyire hagyományőrző huszárok, csikósok, dávalovasok, lovasíjászok, valamint lovas kaszkadőrök szolgáltatják. Alkalmaik lehetnek hétvégi szabadidős lovas versenyek, falunapok, kisebb-nagyobb hagyományőrző rendezvények, majálisok, nemzeti ünnepnapok, történelmi évfordulók rendezvényei (akár régi csaták bemutató jellegű felelevenítései is) valamint egyes lovardák nyilvános, vagy házi rendezvényei.

3) Huszárkodás:

Ez a szintén, a 90-es évek óta egyre népszerűbbé váló lovas hagyományőrző kategória, a hobbi lóhasználók egyre jelentősebb hányadát érinti. A huszár hagyományőrzők „Tavaszi Hadjáratát”, a világ legjelentősebb, legtöbb lovas részvételével zajló lovas hagyományőrző megmozdulásaként tartják számon.

4) Lovasíjászat:

Magyarországon 1994 óta bonyolítanak hivatalos versenyeket. Különböző szabályokkal, Ázsia több országában is sportként gyakorolják. A Kassai Lajos által kidolgozott- ún. Kassai-féle, magyar versenyzési rendszer 183 lovasíjászt számlál. A Kassai rendszertől független csapatok és a lovasíjászatot egyénileg gyakorlók száma, mintegy még egyszer

annyi lehet, mint a Kassai rendszer tagjaié.”¹³ Nemzettudat formáló sajátosságként a világon egyedülálló módon tárta fel, tette élővé és átörökíthetővé a lovasíjászatot, mint harcművészetet Kassai Lajos. Őseink harci hagyatéka a kor követelményeinek megfelelően sporttá vált és hungarikummá lett, ezzel hozzájárulva, hogy újra a halhatatlanság esélyével éljen tovább az a kultúra, amelyet a történelem során már annyiszor halálra ítélték. Nem csak Magyarországon, de Európában és a világ számos pontján oktatják a lovasíjászt a Kassai rendszer szerint, építik a pályákat a magyar irányelvek alapján és rendeznek versenyeket, mely mind-mind komoly közösségformáló erő és gazdasági potenciál is egyben.¹⁴

“ 5) Lovastúra és tereplovaglás

Magyarország nemzetközi viszonylatban egyedülálló terep és túralovaglási lehetőségek területe. Bencze István- a Magyar Lovasturisztikai Szövetség elnökségi tagjának- elmondása szerint nyugat-európai lovas túrázók százai keresték és keresik fel mind a mai napig, a szabad tereplovaglási és túrázási lehetőségek miatt hazánkat. Nyugat-Európa országainak jelentős területei ugyanis lezárt, kerítéssel körülvett, tereplovaglásra kevésbé alkalmas, túrázásra pedig kifejezetten használhatatlan magánterületeket alkot. Ugyanezen okból európai és amerikai, történelmi filmek lovasjelenetinek is gyakori forgatási helyszíne Magyarország. (Saját gyűjtés. 2009.) Czuczai István (németországi tapasztalatokkal is rendelkező, díjugrató ifjúsági magyar bajnok) elmondása szerint, sok német és más európai lovas talán éppen emiatt is választhatja a csábító terep és túra lovaglás helyett a magasabb fokú díjlovas és díjugró iskolagyakorlatok elsajátítását. A németországi lovasok tereplovaglás helyett, a lovardai munkákat, ezen belül is az amatőr (hobby) kategóriákban kifejezetten magas szintűnek számító díjugrató és díjlovas technikák iskolai gyakorlását választják. A magyar gyakorlattal ellentétben, a németországi amatőr lovasok egészen profi szintű díjlovas és díjugrató gyakorlattal rendelkeznek. Szívesen tanítják egymást is a német amatőr lovasok, ami magyar lovas berkekben még profi szinteken sem mondható el. Mindez a német élvonalbeli sport gazdag háttérbázisát teremti meg. A magyar hobbilovas pedig, ha ideje lova közelébe engedi, elsősorban a változatos és izgalmas tereplovaglást választja, a lovardában való munka helyett. Teheti, hiszen nyugat-európai lovas kollegáival ellentétben van rá lehetősége. Lóska János, a Magyar Lovasturisztikai Szövetség elnökének elmondása szerint, ő maga évtizedeken keresztül a német lovasok számára vezetett túralovaglásokból élt. A lovasturizmus máig kiaknázatlan, idegenforgalmi lehetőségek tárházát kínálhatná Magyarországnak. Az egyszerű hétfégi tereplovaglás és lovas túrázás a mai magyar ló használók zömét alkotó hobby lovasok körében, nagy valószínűséggel a legkedveltebb és legtöbbet gyakorolt lovas foglalatosság.”¹⁵

Fotó: Lugosi Noémi, L-Ranch

¹³ Chemez Farkas: Parázsért nyerítő gebék: *Tenyésztési célok és lóhasználati igények változásai a magyar ló tenyésztésének történetében*

¹⁴ Kassai Lajos: Lovasíjászat

¹⁵ Chemez Farkas: Parázsért nyerítő gebék: *Tenyésztési célok és lóhasználati igények változásai a magyar ló tenyésztésének történetében*

Személyes megélések

Saját tapasztalatim alapján az európai lovastúra lehetőségeket jellemző itthoni szakmai véleménnyel részben dacolnék. Európai vonatkozásban Portugália és Spanyolország is egyaránt kínál gazdag lovas kulturális elemeket megjelentető ökoturisztikai vonatkozású túralehetőségeket lóháton, saját tenyésztésű lovakon. Nemzeti parkok, és védett természeti területek egyedülálló idegenvezetői a lovak a délibb országokban. A Brit-szigetek bebarangolását is rendkívül fejlett lovastúra hálózat teszi élménydússá.

Fotó: Albert Krisztina - Zahora beach, Andalusia

A magyar lovas társadalom képviselői közül is sokak álmának megvalósulásában vehettem részt én magam is szervezői tevékenységgel és óceáni partszakaszokat is érintő lovas nyaralásokat szerveztem és szervezek is, egy szakmailag és emberileg is nagyon felkészült csapattal. Különböző tudásszinteket kiszolgáló, nagyon szívós, sportos és jó idegrendszerű lóállománnyal rendelkeznek, melyek zömében magánkézben vannak. A történelmi Magyarország területén is nagyon jó túra- és tereplovaglási adottságok lelhetőek fel, melyeket össze lehetne kapcsolni a magyarországi útvonalakkal és célkitűzésekkel.

Több mint harminc éves lovas pályafutásom egyik legmeghatározóbb mérföldköveként tekintek a közelmúltban megvalósult lovastúrára az afrikai kontinensen. Túlzás nélkül Marokkó legjavát fedezhettük fel magyarországi hobbi- és versenylovakkal helyi tenyésztésű arab, és arab-berber félvér méneken, az Atlanti-óceán végeláthatatlan partvidékén. Az ötlet a TikTok videómegosztó oldalon közzétett rendkívül látványos jelenetek alapján született meg. Lovasiskolák és gyakorlott lovastúrázók egyaránt elkezdtek beszélni a kiutazás lehetőségéről. A 2020-as járványügyi intézkedések során jelent meg először Afrika északi partjain, unatkozó ló- és istállótulajdonosok csatornáján rendkívül látványos képi világ. Az Atlanti-óceánban száguldozó ménék látványa először egy andalúz hölgy szívét dobogtatták meg, aki a korlátozások feloldása után, azonnal oda utazott, és lovasturisztikai utazási irodát nyitott az érintett istállókkal együttműködve. Néhány évvel később egy lovasiskolában magyarországi lovasok kezdtek el beszélni róla, hogy mi történik Marokkóban lóháton. Az

információáramlást cselekvés követte és két gyakorlott lovasokból álló csapat 2024 március-áprilisában személyesen is utánajárt annak, mi igaz a videomegosztók hangulatából.

Essouria, vagyis Szavíra városának jellegzetessége a nyüzsgő lovas kultúráis élet, és helyi sajátosság, hogy csak és kizárólagosan méneken lovagoltatnak. Helyi szervező segítségünk, az andalúz hölgy úgy fogalmazott, hogy ő harminc évig csak félt a lovaktól, aztán Marokkóban találkozott velük, majd oda is költözött.

Napi átlag 15-17 km-t töltöttünk lóháton különböző tematikájú rövid csillagtúrákon, átlag 11-13 mén hátán egy csoportban a kísérőinket is beleértve. Ez alól kivételt képezett a napos túra, amely változatos terepeket 41 km megtételét foglalta magába bő fél nap alatt. A lovak 80 %-ban ugyanazok voltak a hét során. Tartástechnológia vonatkozásában angol boxos elhelyezésben voltak, melyek egymás felé fordultak. Árnyék máshol nem is lett volna. Legelő tartásra a földrajzi adottságok nem alkalmasak, a mozgásszükségletüket általában lovas alatt tudják megélni, de van, hogy egy lovas egy-egy mént levisz futni, lemozgatni a kevésbé forgalmas partszakaszokra. Van ilyenből több. Lovaspályáik nincsenek, a legnagyobb gondot talán az évek óta egyre növekvő szárazság okozza. Az ivóvíz, az itatás a legnagyobb kihívás abban a térségben. Takarmányozás szempontjából a szálas takarmányt árpaszalma jelenti és árpa alapú abrakkeveréket etetnek velük. Amerre mi jártunk se kaszáló, se fű nem volt. A ritka növényzeten a kecske, a szamár és a teve élt el viszonylag szabadon.

A legszembeütőbb a lovak és gazdáik viszonya, a kölcsönös tisztelet és egymásra utaltság nagyon példaértékű kapcsolatot mutatott be lovas csapatunk számára. Rendkívül ápoltak és megvigyázottak voltak, főleg a körülményekhez képest. Leggyakoribb halálokok a kólika, melyet a takarmányozási viszontagságok és a vízhiány okoz, illetve az állategészségügyi helyzet. Vagyis annak hiánya. Európai viszonylatban nézve igazán öreg lovat ott nem láttunk.

A lovas élet azonban szokatlanul nyüzsgő. A homokdűnéken egy átlagos este teljesen normális jelenség volt, hogy tucatnyi lovas fotózást tartottak. Végig ültek a lovak, ágaskodtak, vagy csak tették amit a gazdáik kértek tőlük. Büszkéek a lovaikra, a lovas tudásukra. Ezt meg is mutatják a turistáknak. Nagyon aktív a lovas élet. Hétvégén minimum 50-60 ménnel közösen vonultunk be az istállók felé a partról naplemente után. Nálunk talán egy szüreti felvonuláson nincsenek ennyien. Filmes vonatkozásban is nagyon előljárnak, ami a lovakat illeti, és amatőrök számára is elérhetővé teszik ezt a tudásanyagot. Vállalkozó szellemű csapatunk nyereg és/vagy kantár nélkül száguldozott versenytempóban, arab méneken az Atlanti-óceán partján - amennyire lehet - kontrollált körülmények között.

Lovas lélekportrék

A ló- és lovassportok egészségmegőrző és közösségformáló szerepe is kiemelt, mely biztosítja az alázatos kapcsolatot a természethez is, még a nézők számára is. A lovak természetes közegükben hierarchikus rendeződés szerint élnek, mely íratlan, de a mikro- és makroközösségük számára ismert szabályrendszer a túlélésük záloga. A **természetes, ösztönösen menekülő mozgásformák**, jármódok jellegükben **különböznek** az ember által **a lótól „megkívánt” mozgásformáktól**, melyek természetesen még szakáganként is látványosan eltérnek egymástól. Egy interjúsorozatban kerestem azt, ami mégis közös lehet. Változatos lélekutak között jártam, mely inspiráló lehet.

Lovas lélekportrék néven interjúim a kortárs magyar lovas élet néhány kisebb reflektorfényt kapott szereplőjéről készültek, akik valamilyen formán megtalálták a helyüket a lovak világában, a korszellem és a földrajzi viszonyok kihívásainak megfelelően. A kérdések és válaszok nyomán különböző perspektívákból engedtek rávilágítani a szakdolgozatom témájával párhuzamot mutató felvetésekre:

Az életszerűség versenye - lovas lélekportré Halápi Rolanddal¹⁶ - kivonat

“A hegyek között félúton, a Szentendrei-szigeten, a Duna impozáns kanyarulatában található a Halápi Ranch, ahol sokszor maga a víz az úr. Több ezer ló futott már át a birtokgazda, Halápi Roland keze alatt az elmúlt három évtizedben, na nem kupeckedve, hanem lovakat képezve. A lovas évei során lélekkísérője, a jelenleg 31 éves angol telivér kanca, Tengo aki ménesi létben, takaró, patkó és mindenféle sallang nélkül tengeti nyugdíjas, de annál aktívabb mindennapjait. Gazdája elmondása alapján, lassan már egy évtizede úgy vág neki minden télnek, az életigenlését nem, de a látását már-már elvesztő lovacskája, hogy az lesz számára az utolsó. Eddig azonban, minden tavasz meghozta számára az újjászületést, és rácsafolt a fajtáját övező sztereotípiákra. Köszöni szépen, korának és életkörülményeinek megfelelő egészségnek örvend.

Naponta kétszer járnak be a jószágok a legelőről a bokszokba abrakolni, és magukhoz venni az egyénileg összeállított vitamin- és tápanyagkeveréket, mely az időjárástól és a rájuk bízott munka mennyiségétől és minőségétől függően változhat. Aztán mennek vissza a bandába menetrendszerűen.

- Van mit tanulnunk a lovaktól - jegyzi meg Roland, fejlámpával a fején és vasvillával a kezében - a természetben nem élnének ennyi ideig, már rég megette volna őket egy farkas, medve, vagy csak valami tápanyaghiány vagy betegség okán elfogyott volna belőlük az élet. Idős korukra egyre inkább eltávolodnak a ménestől is, kvázi felkínálják magukat a ragadozóknak. A ménes a maga dinamikájával tudja a dolgát, alkalmazkodnak az életkörülményekhez, igazodnak a természetbarát munkamenthez is. Az, hogy ez emberbarát-e? - világítja meg a fejlámpa néha hosszabb időre az egyre apadó szénakupacot - Nem tudom, semmiképp nem kényelmes, de nekik sem mindig az. Nézd, a lovak túléltek egy jégkorszakot. Itt senkit nem takarózunk, van aki didereg, de ő éppen hőt termel, ezt sem tudják sokan, pedig aki láthatóan remeg az nem fázik. Ezeknek a lovaknak viszont van immunrendszere. Tudod melyik fázik? Az öreg, orrát lógató mozdulatlan telivér a szélárnyékban. Az fázik. A ménes azonban megoldja. Odamennek és megmozgatják. Pengeéles logikával összerakható mit tehet az ember, ha a ló fázik....megmozgatja, vagy együtt mozog vele, vagy csak hagyja mozogni. Nagyon ritka és speciális körülmények között lehet egyáltalán szükség a takaróra ha lovakról beszélünk, de annak mindig ára is van. Hogy bánik a társadalmunk az idősekkel, a gyerekekkel a ránk bízott állatokkal? A nekünk kiszolgáltatottakkal? - következik egy élés váltás a gondolatmenetben, miközben egy késői kávéra érkezünk a serlegekkel és az “Év lova” feliratú takarókkal díszített fecskefészekkel övezett beltéri folyosóra - Ez mindent elmond rólunk, a hogyan. Én a lovaktól rengeteget tanulok, közösen nőünk bele a ránk bízott feladatokba.

¹⁶ <https://dunakanyarlovas.hu/olvasosarok/> Ledniczky Éva

Belépve az épületbe a lóversenyzés félreértelmezhetetlen nyomai szegélyezik a lovasok útját mikor a fecskefészkek hada alatt haladunk el a Halápi Ranchon, a kávéillatú folyosón. A Halápi család lóversenyhez fűződő kapcsolata már a harmadik generációra tekint vissza, de azért ez az irányvonal klasszikusnak kevésbé nevezhető. A közös út, a nagypapával galopp- és skandináv ügető importokkal, tenyésztéssel, tréninggel kezdődött.

- A tanítványaid.... - kezdtem volna a következő kérdést, de félbeszakított.

- Nincsenek tanítványaim, lovasaim vannak.

Csönd következik. Igaza van a beszélgetőpartneremnek, ráadásul zavarba is hozott.

Itt nincsenek tanítványok, lovasok vannak, de azok télen nyáron, hóban, szélben, esőben, sárban. Mindig lovasok.

- Honnan a tudás? - kérdezem.

- Én a lovakon túl, még igazi lovasoktól tanultam, iskolában is, itthon és a tengerentúlon is, akik letettek valamit az asztalra. Ez gyakorlati alapú tapasztalat és tudatosság, megspórolhatatlan fizikai munkafázisokkal. A mai napig minden nap szakítok rá időt, hogy a ménesi létbe merülve tanulmányozzam a lovak viselkedését. Minden nap.

- Minden nap 5-kor kezdek, kiszénázok, kiabrokolok annak akinek kell, közben átnézem a lovakat, ha kisebb szőrhány, sérülés van, azt ellátom, ha nagyobb intézkedem. Az állatorvos is a barátom, ha bármikor probléma van, ugrik. Egyébként nem kap labdát - nevet fel félig viccesen Roland - ugyanis egy csapatban is focizunk. Aztán mennek ki a legelőre, egész évben, ha esik, ha fúj. Kivételt képez ez alól, ha nagyon fel van fagyva a terület, akkor néhány napra lezárom a legelőt, de egyébként az év minden szakában kint vannak. Este ugyanaz történik pepitában, mint a reggeli órákban, aztán 10 felé szoktam vízszintesbe kerülni. Ha nem helyben tartok csoportos foglalkozásokat, akkor külső helyszíneken, néha elmegyek egy-egy bevetésre, problémás helyzetekhez, de imádom csinálni, jelenleg el sem tudom képzelni, hogy más töltsse ki a mindennapjaim. Ez az életem.

- A TikTokot is imádom, udvarias gyerekek teszik fel nekem a kérdéseiket, és megköszönik ha választ kapnak! Ez feltölt, éltet engem is. Valahogy jó bennük látni a jövőt, így közösen építjük.

- Miért a western lett a fő csapásirány? - teszem fel a kérdést őszinte érdeklődéssel - van ennek köze Tengohoz is?

- Neki mindenhez van köze. Ő mindent tud, csikósprogramot, kaszkadőr mutatványokban vett részt, statisztált filmekben, zászlóshajója volt a kurzusoknak és nem melleleg, igen nagy felépülő bajnok is. Nem is annyira a western a fő vonal, a funkcionalitás, ami a fő csapásirány. Erre építettem fel mindent tudatosan, ezt támogatja az akadálypark, a képzési módszer is.”

Egy pillanat mélysége - Ivor Andi lovas lélekportréja¹⁷ - kivonat

“Mi az, ami zenévé lesz, verssé, képpé, milyen erők azok, amelyek a lélek mélységes mélyén az ösztönöket úgy formálják át, hogy a legcsudálatosabb emberi produktummá: művészi-alkotássá nemesedjenek?”

Székely Béla, a Zene pszichológiája című művében merült fel ez a kérdés, mely 1935- ben, a Nyugat című folyóiratban jelent meg. Válasz talán nincs is rá egyfajta, vagy igazi, de az ember már csak olyan ösztönösen, kíváncsian keres, kutat és néha talál is. Valami a Török- patak völgyében, a Duna bal partján talán közelebb vitt ennek a rejtélynek a megoldásához.

- A fotózás számomra egy nagyon bizalmi helyzet, ahol a szemem előtt őszintén feltárul egy pillanat, melyet lehetőségem van megmutatni - kezdi a beszélgetést Andi - a lovas fotózás az én igazi szerelmem, ahol mindig arra törekszem, hogy a kapcsolatot mutassam meg.

- Ló és lovasa közti kapcsolatot? - hangzik el a kérdés

- Ló és ember közti kapcsolatot. Természetesen különböző mélységek tárulnak fel, ha a ló nem csak biodiszlét, az ember pedig lovas is egyben. A legideálisabb, ahol mély kapcsolati tükröt lehet villantani az a ló és a saját gazdája, olyankor nagyon szeretem-dolgok tudnak születni - mosolyodik el a fotós sokatmondóan. - a spontaneitást nem lehet beállítani, de olyankor ott kell lenni testben és lélekben, és tudni kell melyik gombot kell lenyomni.

- Fotózással gyógyítás...? - hangzik el egy halk kérdés.

- Volt ilyen kezdeményezésem, de nem működött. - kezd bele egy újabb történetbe Andi - A Lovas Világkupa fotópályázata során figyelt fel rám az én későbbi mesterem. Ő kalauzolt el engem a fotózás és rajta keresztül a saját mélységeimbe, egyszer feltette nekem a következő kérdést: virágnyelven kérem a kritikát, vagy nyersen? Nyersen kértem. Gondoltam ugyanaz a vége, nem kell körbetáncolni, jöhet a pofon. Meg is kaptam, volt amire azt mondta, hogy ezek sz...rok. Nem esett jól. Erre volt akkor szükségem, hogy ne vesztegessenek több időt azokban a zsákutcákban, amiket magamnak jelöltem ki. Egy tanulási folyamat része volt. Nagyon hálás vagyok érte utólag. Ha én nyersen befotózom ma azt, amit más el akar rejteni, abból viszont nem élek meg. Ritka aki értékeli... Mégis, én nem szeretném elveszteni az emberekbe vetett hitem és bizalmamat, aminek része az, hogy nem vagyunk tökéletesek, sebezhetőek vagyunk, félelmeink is lehetnek, gátlásaink. Fénnyel írok, én hiszek az emberi jóságban is...máskülönben nem csinálnám és ebből szeretnék meríteni mikor megnyomom azt a bizonyos gombot. Az eszköz mögött mindkét oldalon ott az ember, akinek lelke van, ezt sokan elfelejtik.

Andi később lovas segítőként találta meg önmagát.

- Közel másfél évtizede beugrós-ként elkezdtem segíteni terápiás- és fejlesztő lovas foglalkozások során Sződligeten, és azóta beugrok folyamatosan. Rengeteget nevetünk, énekelünk, én szoktam a lovakat vezetni és bohóckodni. Büntetlenül lehetek nagy gyerek. Szeretem ezt az érzést. Persze közben lóháton történik a fejlesztés, a megfelelő irányított kérdésekkel, kérdezőkkel és támogatással, olyankor egy csapat vagyunk. Egy csapatként vagyunk jelen, amelynek a ló mint teljes jogú munkatárs a része. - meséli a fotós csillogó szemmel - talán ez is táplálja a lovas fotózás iránti szerelmes elkötelezettségemet, hogy meg tudjam mutatni azt a fajta érzelmi többletet, amit ezekkel a jószágokkal meg lehet élni és amit tapasztalok a terápiás munkám során nap, mint nap. “

¹⁷ dunakanyarlovas.hu/olvasosarok

Zabolátlan történelem - Antalné Kelessy Szilvi lovas lélekportréja¹⁸ - kivonat

Verőce. Egy településnév, amelyet sokan, sokféleképpen ismernek. Pest megye természeti és kulturális ékszerdoboz, a Dunakanyar kapuja, mely a folyó bal partján fekszik a szobi járásban. Különleges elegyét adja a tizenkettes út mentén a falusi bájnak, a páratlan kirándulóhelyeknek és a kisvárosi kulturális életnek.

Hogyan őrizhető meg ez a páratlan természeti és kulturális közeg a korszellem követelményeihez igazodva? Egy végtelenül alázatos, jó energiájú, fiatal, lovas házaspár portáján kerestem erre a választ, és bizony jó néhányat találtam is.

A "Nyakas-tanya" gazdái, Szilvi és Bence szívvel lélekkel építik közös álmukat a Dunamező fölé magasodó egykori szőlőültetvények nyomán. Hangulatvideóik a legnagyobb videómegosztó portálon magukkal ragadják a nézőközönséget, évszaktól függetlenül közvetítik a szabadság érzését lóhátról, hóropogással, zöldelő farengeteggel, lélegzetelállító szépségű börzsönyi és cserháti tájakon kísérvé. Vidám lovasokkal, jól ápolt, gondozott, jól képzett lovak hátáról rögzítve peregnek a virtuális percek. Az élményekben nem csak a mosolygás és a lovasézés a közös. A csapatot általában a legjókedélyűbb hölgy, Antalné Kelessy Szilvi vezeti, hol ülve, hol állva lóva hátán. Hátasa szájából a féket nem, de a zablát már évek óta kivette. Ez a technikai kérdés még a lovas társadalmat is megosztja, mélységeiben nem foglalkozik vele ez a cikk sem, de egy említésre méltó tény, mely jellemzi a ló és lovas kapcsolatát az eszközhasználaton keresztül. Szilvi a Váci Huszár és Nemzetőr Bandérium Hölgylovasainak tagja, a hagyományőrző bemutatón sem kell az elveit feladnia, bőrből készült vasmentes egyenkantárjában gazdagítja bemutatókat.

A helyi nagypapa régi portáját bővítik, szépítik, miközben igazítják a lovas életmódhoz a fiatalok példaértékű módon. Eleinte, mint sokan mások, ő is klasszikus lovardai környezetben kezdte az edzői pályafutását, de elege lett nemcsak a lovak, hanem a gyerekekkel kapcsolatos személytelenségből is. Sokszor még a nevük is másodlagos volt az egyórás, félkettes és háromórás gyerekeknek. Felismerte, hogy a futószalag nem az ő világa, így férjével közösen nekivágtak álmaik megvalósításának, amelyben a hagyományőrzésen túl a lovak az elsők.

A különböző kiszolgálóépületek között elhaladva a keresztgerendákon vagy a tartóoszlopokon mindenféle, az életbenmaradást és a béke megőrzését szolgáló íromány található. Például lovardai szabályzat, de nyomon lehet követni az ott született vagy éppen ott növekedett lovak oszlopokon jelölt méreteit, melyet a gyerekek össze is vethetnek a sajátjukéval. Igazi kuriózum a lámpatest köré helyezett, sötétben világító óriás szarvaskoponya is, mely méltóságteljesen és sokatmondóan mustrálja az alatta áthaladó földi halandókat.

A Nyakas Tanyán beszélt hivatalos nyelv a magyaron kívül a lovaké, gondozóik szeretik őket nem csak a természetükhöz legközelebb eső módon tartani, de úgy megszólítani, hogy számukra is egyértelmű legyen, mit vár el tőlük a lovasuk. A jó hangulat garanciájának tűnik az is, hogy Szilvi igazán kevés dolgot bíz a véletlenre, a páratlan tereplehetőségeken, szüreti fesztiválokon, hagyományőrző rendezvényeken való részvétel házi terepvizsgához kötött. Megfordulnak a Váci Vigalomban, a Tavaszi hadjáraton és a környék településeinek hagyományőrző rendezvényein is, de a Budai Várban is szerveztek már őrjáratot. Lovasai felkészült lovakon sajátíthatják el a szabadidő eltöltésének ezt a rendkívül nemes módját, együttműködésben a lóval, de ki kell venniük a részüket a ló körüli munkákból is. Az életézés nem a nyeregben kezdődik, bár rendszerint ott végződik. Aki nem takarít karámot, az nem lovagol.

A ló alázatra nevel, enged visszalassulni a természet ritmusához, nem csak a rendezettség miatt, a pataproblémák megelőzésében is kulcsfontosságú az élőhelyük tisztántartása. Szilvi első sorban a hobbi-, terep- és túralovaglást, valamint a hagyományőrzést jelölte meg fő profiljukként, melyben ezt az állandóan mosolygós, felelősségteljes, vidám életéризést

¹⁸ dunakanyarlovas.hu/olvasosarok Ledniczky Éva

szeretnék átadni a soron következő generációnak. Vezetett foglalkozásai alkalmával azt is mindig elmondja, hogy két fejjel kell gondolkodni a lovasnak, és ebből csak az egyik az övé, a másik a lóé.

- Mi a legnagyobb kihívás számodra a mostani fiatal lovasokkal, akik hozzátok érkeznek? - hangzik el a kérdés.

- A digitális korszak gyerekeinek és felnőtteinek a lovakhoz, az állatokhoz, de úgy általában a természethez való normális viszonyuk megkopott. Sokszor önmagukra a legveszélyesebbek, és gyakran előfordul az is, hogy komoly károkat okoznak merő jóindulatból. - kezd a mesélésbe Szilvi - Előfordult olyan, hogy a nyári legelőről kiengedték a turisták a békésen legelésző lovainkat a szomszéd lucernásába. Ilyen probléma felmerülése korábban elképzelhetetlen volt. Fogalmuk sem volt róla, hogy ez végzetes lehet számukra, de az is komoly kérdés, hogy egyáltalán, hogy merül fel, hogy egy vetett területre ráengedjem más elkerített lovait. Ilyen problémákra nem is lehet felkészülni. Gyerekeknél talán a rendkívül gyér motorikus képességeket tudnám említeni, nagyon nehéz helyes szártartást tanítani valakinek, akinek a fizikai képességei arra vannak korlátozva, hogy fentről le, vagy balról jobbra simogassa a telefonját. Lehetne a káros következményeket napestig sorolni, de szerencsére a mérleg bőven a jó irányba billen el. Imádom, illetve imádjuk ezt csinálni a férjemmel mindketten, és amit lehet, a tudásunkból szeretnénk is továbbadni, illetve tovább is adunk a hozzánk érkezőknek.

A szabadság érzése, mely a Dunakanyar térségét lóháton áthatja, semmivel össze nem hasonlítható érzés, kiváltságos az, akinek megadatik, hogy ezt megtapasztalhassa az életben. Szilviék példájából is kitűnik, hogy ez munka, alázat és kitartás nélkül nem megy. Amikor azonban megy, akkor ez az életörömmel átitatott lovasézés nagyon komoly közösségformáló erő lehet.”

Fotó: Muffinproject Photography

3. Következtetések, javaslatok

Akinek nincsen múltja, annak nincs jövője sem. A magyarságtudatunk, a nemzeti identitástudatunk elidegeníthetetlen része a ló, mely a közös múltból érkezik, és a jövőbe tekint. **A digitalizált világ színpadán végeláthatatlan azon lehetőségek sora, ahol bemutatatható, régi- új ismeretanyaggá fejleszthető az a képi világ, amelyből a gyökereink táplálkoznak.**

A korszellem kihívásai között elvitathatatlan az a fajta értékőrző szemlélet, amely teljes alázattal és tisztelettel fordul a lovak felé. Valós hadászati célokat az emberrel közös útja során ez az állatfaj már nem kell, hogy szolgáljon. Ez a tény, alapjaiban írja át a lovas szemléletet és a képzési módokat. Egyetlen harcban lehet már talán csak szerepe az ember mellett a lónak a 21-dik századi globalizációs világban. A harcban önmagunkkal, ahol meg kell tanulnunk embernek maradni.

Az élhetőség határait feszegeti az a felgyorsult világ, amelyben élünk, miközben a természet alapritmusa nem változott meg. A lovak világa, a házasítás során közös hatezer éves múltból táplálkozva segíthet visszalassulni az élhető, lélekszinten is adaptálható időkeretek közé. Az információrengetegben egyre fontosabbá válik a tudatosság, a tudatos fogyasztás. A videomegosztók, vagy képi alapú közösségi platformok nagyon felszínes ismeretek szerzésére adnak lehetőséget, amelyek spektruma azonban rendkívül széles. Meg kell azonban tanulni választani is.

Lovakat, lovas videókat, képeket általában szeretnek nézni az emberek, és amennyiben megtalálják ehhez kapcsolódva a gyors, és egyértelmű módját a "kilépésre" a külvilágba, személyes kapcsolódási pontokat is fognak keresni. A különböző tárlatok, kiállítások, nézhető lovas rendezvények, bemutatók, méneslátogatások, mindenki számára biztosítják a kapcsolódási lehetőséget a valóságban is. Egyéni-, páros-, és családi feltöltődést is kínálnak egyaránt.

Sokszor azonban evés közben jön meg az étvágy, és egy-egy ilyen alkalommal születik meg a vágy, az igény, a lovakkal való mélyebb ismeretszerzésre, és a lovaglással kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismeretek elsajátítására. A realitások és a vágyak távolságának a felmérése jelenthet nehézséget sokak számára. Sajnos a gyerekek kezébe egyre korábban kerül mobiltelefon, mely elég nagyszámú részképesség-zavarral és motorikus fejlődési problémával küzdő fiatal szül, akik felnőtté cseperednek. Szinte minden iskolás mozgás- és képességfejlesztésre szorulna, de a felnőttek körében is rendkívüli jelentőséggel bírhat a lovak között eltöltött idő a természetben.

A ló- és a lovaglás életfogytig tartó tanulási, fejlődési lehetőséget biztosít az ember számára, de el kell fogadni, hogy maga a lovaglás nem mindenki számára adatik meg. Főleg ha állatjóléti szempontokat is figyelembe veszünk. Talán a közoktatás fejlesztésében lenne olyan információs alap átadására lehetőség, ami hiteles forrást jelent, és onnan könnyebb lenne a helyes úton maradni azoknak, akiknek a lovakkal közös utat szánt a sors.

Az élet pedig majd úgyis választ ad arra, hogy milyet, csak legyenek hiteles iránytűk a lovas életben.

4. Összegzés

Az elmúlt hatezer évben a civilizációs mérföldköveket a lovakkal közös utunk határozta meg. A kihívások, mellyel ez a lélekből fakadó kapcsolat ló- és ember között szembe kell, hogy nézzen, a korszellem függvényében módosult, de alapjaiban véve nem változott meg. A világ azonban felgyorsult és az élıhetőség határait feszegeti minden létező számára, miközben a természet alapritmusa nem változott meg.

A lovas élet, a lovaglás, a lóval közösen megélt idő mindig is biztosította az élethosszig tartó dinamikus fejlődő tanulási folyamatot. Az információáramlás mely összeköt földrészeket, kultúrákat és biztosítja a visszacsatolás lehetőségét is. Az öko- és lovasturisztikai vonatkozások aranykorát is jelentheti a globalizált világ. Összinté, életszerű és környezettudatos módja a természetjárás lóháton annak, hogy felfedezzük a közeli és távoli környezetünket egyaránt. A ló- és lovassportok egészségmegőrző és közösségformáló szerepe is kiemelt, mely biztosítja az alázatos kapcsolatot a természethez is, még a nézők számára is.

A felgyorsult globalizációs folyamatokban sérült ösztönvilágunk gyógyításához, és képességeink újrafelfedezéséhez szükségünk van egymásra, a lovakkal. A kihívást talán az jelenti leginkább, hogy lehet a hétköznapiak élıhető részévé tenni ezt az ősi, természetközeli életformát. A lovas kulturális gyökereink mint a hamu alatt nyugvó parázs, a mai napig szunnyadoznak, élnek, léteznek a globalizáció súlya alatt és arra várnak talán, hogy újra szárnyra kapjanak.

„Népmeséink különös alakja a táltosló, amely repülni és beszélni tud, az eseményeket előre látja, tüzes parazsat eszik, segíti a hőst a párviadalokban és abban, hogy eltűnt feleségét megtalálja.” (Erdész 1988, 98)

A természetközeli népek, melyben a magyarság hitvilága is gyökerezik, a táltos hitvilág az anyatermészet törvényszerűségeivel összhangban létezhetett, és létezhetne napjainkban is. Minden léleknek más és más mondandója, szerepe van az anyatermészetben, melyhez bizonyos nézetek szerint a fizikai test a lélekprogram szolgálatába rendelt. A diszharmonikus működés, betegségek pedig akkor jelentkeznek, mikor ennek a lélekprogramnak ellentétes működést tartunk fent huzamosabb ideig.

A dolgozat interjúi és irodalmi áttekintése mind- mind olyan életutakból merített, melyek a kölcsönös tiszteleten alapuló , mindkét fél számára élıhető kapcsolódást jelenítik meg az életútjuk során ló- és ember között, a korszellem kihívásaihoz igazodva. Az inspirációt, a forrásanyagokat igyekeztem a globalizált világ által nyújtott lehetőségek széles spektrumát felhasználni, gyakorlatban is alkalmazva az elérhető tudásanyagokat. A könyvektől egészen a néhány másodperces élményalapú videóig. A huszonegyedik századról összefoglalót írni, az időszak első negyedénél nem reális vállalkozás. Bízom azonban abban, hogy ez a dolgozat útjelzőként szolgálhat abban a kérdésben, hogy a rendelkezésre álló tengernyi tapasztalatból és tudásanyagból, hogy, milyen formán lehet és érdemes gyakorlati tapasztalatot formálni. Ha meg nem is válaszol minden kérdést, amely írása során felvetült, de talán hasznos építőköveket helyez le ebben a kapcsolatban ló- és ember között.

Zárógondolatként egy kérdést fogalmazok meg. A ló a szabadság szimbólumaként írta be magát a történelembe, mely egy olyan idea, amiért meghalni is érdemes volt az idők során.

Amiért meghalni érdemes, azért, elképzelhető lehet, hogy élni is?

5. Irodalmi jegyzék

Chemez Farkas: Parázsért nyerítő gebék: Tenyésztési célok és lóhasználati igények változásai a magyar ló tenyésztésének történetében

El Camino <https://walkthecamino.com/travel-tours/camino-de-santiago-on-horseback>

Elsa Sinclair: Taming wild - video <https://www.tamingwild.com/movie-sales>

Elsa Sinclair: Pura vida - video <https://www.tamingwild.com/movie-sales>

Elsa Sinclair biography: <https://equineclarity.org/about/>

Eurohorse <http://eurohorse.hu/bemutakozas>

Kathy Pike: **Hope from the Heart of Horses:** How Horses Teach Us About Presence, Strength and Awareness, 2009

Kathy Pike: **Horse Spirits Speak:** On Love, Presence, and Harmony in a Chaotic World, March 2020

Kathy Pike: **Life Lessons from the Heart of Horses:** How Horses Teach Us about Relationships and Healing, April 2021

Kathy Pike Biography: <https://coachingwithhorses.com/about-kathy-pike/>

Kassai Lajos: Lovasíjászat

<https://www.hungarikum.hu/hu/kassai-fele-lovas%C3%ADj%C3%A1sz-m%C3%B3dszer>

<https://somogyiertekek.hu/somogyi-ertekek/dijazottak/kassai--fele-lovasijasz-modszer-es-birodalom.html>

Mária út <https://mariaut.hu>

Portugália zarándok- és lovasútjai <https://www.portugal-a2z.com/en/blog/the-best-grand-routes-of-portugal-long-distance-trails/>

Ledniczky Éva: dunakanyarlovak.hu

6. Konzulensi nyilatkozat

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függelék: A MATE egységes szakdolgozat /
diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.1. sz. melléklete: Konzulensi nyilatkozat

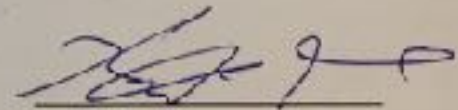
NYILATKOZAT

Ledniczky Éva (név) (hallgató Neptun azonosítója: **X6EJAP**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem³

Kelt: Keszthely, 2024. április 8.

Dr. Bartos Ádám
egyetemi docens
belső konzulnes

¹ A megfelelő dolgozat típus megnevezése mellett a tényleges típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.

7. Nyilatkozat a nyilvános hozzáférésről és eredetiségről

NYILATKOZAT

záródolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségről

A hallgató neve: LEDNICZKY ÉVA

A Hallgató Neptun kódja: X3EJAP

A dolgozat címe: A ló és lovas hatása a 21-dik századai globalizációs világra - A lólélek útján

A megjelenés éve: 2024

A konzulens intézetének neve: MATE Georgikon Campus – Állattenyésztési Tudományok Intézete

Kijelentem, hogy a

záródolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

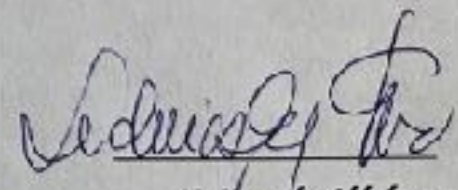
Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítást tettem, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkorai szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és - nem titkosított dolgozat a védést követően

Szada, 2024. március 31.

Hallgató aláírása